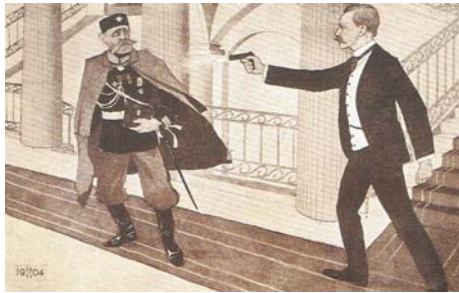

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ampumiseen liittyvä aikalaisdokumentti Vaasan Sotaveteraanimuseolle

Pohjanmaan Maanpuolustuskillan ylläpitämä Vaasan sotaveteraanimuseo esittelee yli 6000 esineen ja dokumentin kokoelmaansa perustuvalla pysyvällä näyttelyllä ja vuosittain vaihtuvilla erikoisnäyttelyillä maamme ja erityisesti Pohjanmaan maanpuolustushistoriaa kahden viime vuosikymmenen ajan. Painopisteenä näyttelyssä ovat viime sotiemme aikaiset tapahtumat ja veteraanien panokset noina vaaran vuosina. Lisäksi museossa on itsenäisyytemme alkuajoilta laajahkot osatot jääkäri- ja suojeluskuntajärjestöistä. Kronologisesti etenevä perusnäyttely alkaa kuitenkin jo Porvoo valtiopäivistä 1809, sillä museo on saanut kokoelmiinsa eräitä kiinnostavia ja harvinaisia esineitä myös autonomian ajalta.

Museo sai äskettäin mielenkiintoisen lisän autonomian aikaan liittyvään aineistoonsa. Kyseessä on pohjalaisentyisen sairaanhoitajan Matilda Wegeliuksen 16.6.1904 päivätty kirje Vaasaan sisarelleen Betty Wegeliukselle. Matilda Wegelius toimi sairaanhoitajana Helsingin Kirurgisessa sairaalassa. Hän oli työvuorossa tuona päivänä, jolloin senaatin virkamies Eugen Schauman ampui senaatin portaikossa ensin kuolettavasti kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikovia ja välittömästi sen jälkeen itsensä. Bobrikov toimitettiin hänen omasta pyynnöstään hoidettavaksi Kirurgiseen

Tuntemattomaksi jäänen tekijän mielikuvapiirros tapahtumasta Eugen Schauman ampumassa Bobrikovia.

sairaalaan, jonka tapahtumista saman päivän iltana ja seuraavana yönä Wegelius silminnäköhavaintona kirjeessään kertoo. Bobrikov meneti yönä seuraavan vuorokauden puolella.

Kuusisivuinen käsin kirjoitettu kirje on ollut (kopiona) vuosikymmenet Pohjanmaan Maanpuolustuskillan kunniapuheenjohtajan ja Vaasan Sotaveteraanimuseon perustamiseen ratkaisevasti vaikuttaneen kanslianeuvos Holger Strandbergin yksityisarkistossa. Arkiston järjestelyn yhteydessä kirje tuli esiin ja Strandberg halusi luovuttaa sen museon kokoelmiin. Kirje on nyt museossa esillä sekä alkuperäisessä muodossaan että lukemisen helpottamiseksi komealla kirjoitettuna niin ruotsiksi kuin suomeksi Erkki Paajasen kääntämänä. Betty ja Matilda Wegeliuksen sukulaisten hallussa oleva alkuperäiskirje on ollut tutkijoiden tiedossa, mm. Tuomo Polvinen kertoo kir-

jeestä v. 1985 ilmestyneessä teoksessaan ”Valtakunta ja rajamaa. N.I. Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1989–1904” ja lainaa siitä joitakin lauseita. Tämän kirjoittajan tiedossa ei kuitenkaan ole, että kirjettä olisi aiemmin kokonaisuudessaan julkaistu.

Vaasan Sotaveteraanimuseo on avoinna kesäkaudella 1.6. – 15.8. ti – pe klo 10 – 12 ja 13 – 16 sekä la klo 11 – 15. Perusnäyttelyn (Johon Matilda Wegeliuksen kirjekin nyt kuuluu) lisäksi museossa on esillä Suomen ilmapuolustukseen ja ilmavoimiin v. 1939–1945 liittyvä erikoisnäyttely.

Ilkka Virtanen

Matilda Wegeliuksen kirje sisarelleen Betty Wegeliukselle 16.6.1904

Rakas Betty!

Tulkoon tieltäväksi, että tänään on Kesäkuun 16. päivä. Päivä joka kaikuu tästä lähtien pysyvästi kautta Suomen aikakirjojen. Mutta nyt elämme tapahtumien keskellä! Koska nyt makaa Suomen Kenraali kuvernööri /miten pitkään/ leikkauspöydällä suussa leikkauksissa ja leikataan tultuaan ammutuksi mahaan erään nuoren tuomarin Eugene Schaumanin toimesta joka sen jälkeen kuulemma ampui itseään keskelle sydäntä. Tämä kuulemma tapahtui senaatin aulassa vähän aikaa sitten.

Paikalle kutsuttu lääkäri – paroni v. Bonsdorff – kuuluu ehdottaneen potilaalle kuljettamista venäläiseen varuskuntasairaalaan mutta kuuluu hän itse sanoneen ”suomalainen Kirurgi” ja tänne hänet tuotiin. ”Tuolla makasi hän ennen niin mahtava mies” niin kuin lukee Andersenin sadussa, hän makasi kalpeana kauniilla vaalealla huovalla peitetyillä paareilla vielä kauniimman avatun päivänvarjon suojas-

sa auringolta ja sotilaslakki päässään. Paareja kantoivat venäläiset sotilaat t. Santarmit ja ympärillään korkeita heroja ja niiskuttavia naisia pitkin laahuksineen ja pitsihattuineen – hänen rouvansa ja kolme (?) tyttäriä.

Ratsupoliiseja pidettiin joka kadunkulmassa ja poliiseja jalkaisin hajottamassa ja työtämässä väkeä erilleen väentungoksen estämiseksi. Kaiken tämän näimme omin silmin nti. Stenius ja minä sekä oppilaat erästä klostista – anteeksi! – ikkunat ja aurinko poistoivat ja loistivat niin paljolti punaista ja kultaa ja kaunista jota en uskonut kerralla näkeväni tulevan kasarminkatua ylöspäin.

Ja nyt hän makaa leikkaukspöydällä ja meidän v.t. prefektimme tri. Faltin leikkaa apunaan tri. Tavaststierna. Tuolla sisällä on kuulemma venäläisten lääkäreiden, kenraalien ja adjutanttien sekä suomalaisten lääkäreiden joukko suunnilleen 40 henkilöä. Siellä tehdään kaikki jotta voitaisiin uudelleen herättää henkiin se elämä jonka toinen antoi toisen elämän sammuttamiseksi. Mutta mehän elämme ristiriitojen maailmassa!

Santaremeja ja poliiseja seisoo kaikkien ikkunoiden ja ovien ääressä ja ahdistelevat kaikkia sisään ja ulos meneviä. Käytävillä vilisee komeita sotilaita ja hienoja naisia, siellä kilisevät kannukset ja siellä itketään pit-sinenäliinoihin. Kirjureita raidat housunlahkeissaan ja sähkösanoma poikia kiittää sisään ja ulos ja santarmit poistuvat yhtenä ja tulevat yhtenä takaisin. Kaikki on niin ihmeellistä että kynä ei tahdo pysyä kädessä eivätkä kirjaimet tulla kunnolla kirjoitetuksi.

Ja kaiken tämän kuluessa on Eugene Schaumannin eloton ruumis kuulemma verhottu säkkiin ja paiskattu rannkurin rattaille ja viety poliisiavhtkonttorille!

Klo:5 Hän on saanut keit-tosuola liuosta suonensisäisesti ja puusti on kuulemma parempi. Hän lepää Karenefin osastolla. Hän on suomalaisen kasvatuksen saanut venakkoo, suomalainen henkeen ja vereen ja osaa mitätömän vähän venäjää mutta saksaa hyvin.

Perhe on epätoivoinen! Rouva ei voi käsittää että niin ansioitunut mies joka on halunnut pelkätään kansan parasta on tullut niin pahoin palkituksi. ”Kun joku pyysi armahdusta hän antoi

Schauman antoi helmikuussa 1904 Gunnar Castrénille kirjeen, joka oli osoitettu Venäjän keisarille. Sen kopio oli hänen taskussaan murhahetkellä, mutta julkisuuteen se levisi Castrénin välityksellä. *Fria Ord* julkaisi kirjeen viikkoa murhan jälkeen.

Suurivaltais, Kaikkeinarmollisin Keisari ja Suuriruhtinas!

Teidän Majesteettinne! Lain ja oikeuden vaatimuksista piittaamatta sokeasti kenraali Bobrikovin käskyä tottelevan prokuraattorin ja Teidän Majesteettinne Suomen senaatin avulla kenraalikuvernööri Bobrikovin on onnistunut saada aikaan täydellinen sekasorto ja oikeudeton tila tähän maahan. Lait syrjäytetään ja niitä loukataan avoimesti. Valtioita ja vääristelyjen avulla kenraalikuvernööri ja ministerivaltiosihteeri v. Plehwe ovat onnistuneet taivuttamaan Teidän Majesteettinne antamaan asetuksia ja ryhtymään toimenpiteisiin, jotka loukkaavat niitä lakeja, jotka Teidän Majesteettinne on valtaistuimelle noustessaan luvannut pysyttää vakaasti ja horjumattomasti täydessä voimassaan.

Maan lainkuuliaisia ja taitavimpia virkamiehiä erotetaan ilman laillista tutkintaa ja tuomiota, ja heidän tilalleen nimitetään kaikenlaisia taitamattomia onnenonkijoita ja rappiolle joutuneita oloita sekä henkilöitä, jotka eivät maan voimassa olevien lakien mukaan ole oikeutettuja saamaan valtion virkaa. Älykkäimmät ja uskollisimmat kansalaiset vangitaan ja ajetaan maanpakoon. Kukaan ei voi olla varma henkilökohtaisesta vapaudestaan.

Kun ministerivaltiosihteeri, jonka tehtävänä on esitellä Teidän Majesteettillenne Suomen Suuriruhtinaskuntaa koskevat asiat, ei ole syntyperäinen suomalainen, eikä tunne maan lakeja ja tapoja ja kun hänellä on samat pyrkimykset kuin kenraali Bobrikovilla, Teidän Majesteettinne ei pääse selville todellisesta tilanteesta eikä myöskään siitä, mitä maan lait säätävät. Kun ei ole toivottakaan siitä, että oikeat tiedot asiain todellisesta tilasta pitkin aikoihin voisivat päästä Teidän Majesteettinne kuuluviin ja että kenraalikuvernööri Bobrikov niiden perusteella kutsuttaisiin täältä pois, ei jäljelle jää muuta mahdollisuutta kuin turvautumalla hätävarjelun yrittää tehdä hänet vaarattomaksi. Keino on väkivaltainen, mutta ainoa mahdollinen.

Teidän Majesteettinne! Uhraan samalla oman henkeni oman käteni kautta osoittaakseni sitä vakauttavammin Teidän Majesteettillenne, että suuret epäkohdat vallitsevat Suomen Suuriruhtinaskunnassa samoin kuin Puolassa, Itämerenmaakunnissa ja koko Venäjän valtakunnassakin. Päätökseni olen yksin tehnyt kypsän harkinnan jälkeen. Teidän Majesteettinne! Kuolessa silmiini edessä vannon Jumalan kautta, ettei tekoni takana ole salahtia. Yksin olen tehnyt päätökseni ja yksin ryhdyin sitä toteuttamaan. Tuntien Teidän Majesteettinne hyvän sydämen ja jalot tarkoitukset rukoukseen Teidän Majesteettinne vain tutustumaan valtakunnan todelliseen tilaan – Suomi, Puola ja Itämerenmaakunnat mukaan luettuina.

Syväntä alamaissinta kunnioitustani vakuuttaen, Suurivaltais, Kaikkeinarmollisin Keisari ja Suuriruhtinas, jään Teidän Keisarillisen Majesteettinne kaikkein alamaissimmaksi ja uskollisimmaksi alamaisiksi

Eugen Schauman

Eugen Schaumanin keisari Nikolai II:lle osoittama itsemurhakirje (suomennos, alkuperäinen kirjoitettu venäjäksi)

vapautuksen”. Tyttäret itkivät ja toistivat ”Warum, warum?”. Vanhimman, Evers-tinna Holmsenin sanotaan lisänneen: ”aber ich weiss das Papa in Finland nicht geliebt ist”. Hän kuuluu myös kysyneen josko Sonja hoiti hänen isäänsä yhtä mielellään kuin joutain toista potilasta. ”Kaikki potilaat jotka tarvitsevat apua ovat minulle samanarvoisia!”

Hän vaipei uneen kuin pyhimys klo:1 yöllä, ilman kuoilinkamppailua – niin hänhän oli saanut sakramentin kotonaan! Hän kuoli kuin marttyyri joka kuolee aatteensa puolesta. Hän oli sankari!

Eilen henkilälääkäri Pietarista kävi täällä ja Olga Berglund/leikkaussalihoitaja/ kantoi esiin Bobrikoffin suolen hopeatarjottimella! Pala on n. 1 metrini pituinen ja reikiin liivittämä. Luoti on räjähtänyt mahassa. Tämä kuuluu olleen kuin teloitus. Kotietsintöjä on tehty ja henkilöitä pidätetty. Kukaan Schauman ei saa poistua kaupungista j.n.e.

Niinpä niin matkustan huomenna H:linnaan. Kiitos rahoista! Ne ilahduttivat hetken ja ovat pian kadonneet.

Matilda Wegelius Alkuperäisestä kirjeestä (vanhaa ruotsinkielistä) suomentanut Erkki Paajanen

Kärsä Betty! 16.6.04

Det är den 16:e Juni i dag som ni sista. En del som härefter ständigt skall och genom Finland lifder. Men som hofve ni miste ni händelserna! Jag som just ligger i Finland general guvernören för hvarr länge i för operativins händelse i stora operationen sedan och opererans efter att ha lifnit i hjetten i sängen. Of en rikig händelsehändelse Eugene Schen som som abess därpå lifder. Det är jag själv som i hjetten. Det här papperet i skrivningen i hjetten för sig ständigt abess.

Den lischallade läkaren heran v. Bonsdorff - här förvaldigt patientens transportarande till rycka gemensam sjukhuset som själv li.

Ensimmäinen sivu Matilda Wegeliuksen kirjeestä Betty-sisarelleen 16.6.1904